

W. Gryglewski (10), Monika Nowakowska-Zamachowska (9) i Stanisław Zwolski (2). Mniej lub, częściej, bardzo złożone schematy genealogiczne zawdzięczamy Marii Przybyszewskiej, Emilii Przybyszewskiej i Stanisławowi Zwolskiemu.

Andrzej Śródka we wstępie pisze, że większość wybranych twórców szkół to uczeni nauk podstawowych, teoretycznych (11), a wśród klinicznych (10) są reprezentanci dziedzin zachowawczych (5) i zabiegowych (5).

Większość była związana z Warszawą (11), mniej z Krakowem (5), Wilnem (2) i Poznaniem (2) oraz Lwowem (1). Omówienia każdej postaci dokonano w układzie: podobizna, drzewo genealogiczne, charakterystyka (miejsce urodzenia, szkoły, studia, stopnie naukowe, praca naukowo-dydaktyczna, osiągnięcia, udział w towarzystwach, wybitni uczniowie, działalność społeczna i kulturowa), postacie drzewa genealogicznego (krewni i powinowaci) z wybranym piśmiennictwem.

W porządku alfabetycznym są przedstawieni: Stanisław Ciechanowski (anatomopatolog), Antoni Gluźniński (internista), Emil Godlewski młodszy (embriolog), Ludwik Hirszfild (mikrobiolog), Henryk Fryderyk Hoyer (histolog), Antoni Jurasz (chirurg), Witold Kapuściński (okulista), Mieczysław Konopacki (histolog), Kazimierz Kostanecki (anatom), Leon Kryński (chirurg), Edward Loth (anatom), Kornel Michejda (chirurg), Jan Miodoński (otolaryngolog), Roman Nitsch (mikrobiolog), Hen-

ryk Nusbaum (filozof medycyny), Jan Olbrycht (medyk sądowy), Witold Eugeniusz Orłowski i jego brat Zenon Orłowski (interniści), Mikołaj Reichman (internista), Ksawery Wowiński (radiolog), Stanisław Serkowski (mikrobiolog). Wymienieni uczeni pochodzą z XIX i XX wieku. Najstarszym z nich był Hoyer (ur. 1834), najmłodszymi Miodoński (1902) i Rowiński (1904). Urodziny większości (12) przypadają na lata 1870–1890.

Trudno mi orzec, czy zostali uwzględnieni wszyscy, czy tylko wybrani liderzy szkół (może brak tu np. z Krakowa Tadeusza Tempki, Leona Tochowicza czy Edwarda i Andrzeja Szczeklika) i czy są pełne drzewa genealogiczne oraz dane ich członków. Ze wzruszeniem przeczytałem o tych mistrzach, których spotkałem, słuchałem i ciepło wspominam, w tym trzech mych egzaminatorów: Jana Miodońskiego, Kornela Michejdy i Jana Olbrychta.

Bardzo korzystna jest strona edytorska: dobra dyspozycja całości i części, czytelna czcionka, dobry papier, artystyczna, kartonowa, pólstywna okładka (projekt: Sławomir Majewski).

Książka budzi uznanie za przypomnienie wybitnych uczonych i nauczycieli oraz ich rodowodów. Należy ją polecić studentom i lekarzom medycyny, historykom medycyny, nauki oraz dziejów naszych wyższych uczelni i społeczeństwa w XIX–XX stuleciu.

HENRYK GAERTNER — KRAKÓW

Halina Krasowska

Święci Kosma i Damian. Patroni farmacji i medycyny
Nakład własny, Kraków 2012, s. 87, ilustr.

Z dziejów ludzkości, medycyny i farmacji dobrze znane są fakty wiązania zdrowia, cierpienia i chorób z siłami nadprzyrodzonymi, zwłaszcza przy przekraczaniu zasad moralnych. Dotyczy to też światowych wyznań i religii. Książka Haliny Krasowskiej, profesora farmacji stosowanej Uniwersytetu Jagiellońskiego, dotyczy głównie chrześcijaństwa.

Święci patroni medycyny i farmacji byli ogłaszani ex officio przez papieży lub wyłanianiani przez środowiska zawodowe. Jedni święci mieli moc cudownych interwencji we wszystkich, inni w niektórych chorobach, pozostali poświęcali swe życie chorym, kalekom i ubogim.

Książka jest dwuczęściowa. Pierwsza partia jest poświęcona Kosmie i Damianowi, leczącym wiarą i środkami roślinnymi, zwierzęcymi i mineralnymi. Opisuje ich męczeństwo, przytacza opowieści, m.in. ze Złotej Legendy Jakuba de Voragine (XIII w.). Autorka wzmian-

kuje o dwu innych parach świętych bliźniaków-lekarzy. Następnie przechodzi do omówienia wizerunków i atrybutów Kosmy i Damiana. Powołuje się na informacje Długosza, inkunabułu Biblioteki Jagiellońskiej, Macieja z Miechowa i zielnika Stefana Falimirza. Wymienia wizerunki świętych w kościołach rzymskokatolickich i cerkwiach Polski, Białorusi i Rosji. Więcej uwagi poświęca szkatułce znajdującej się w Kościele Mariackim w Krakowie. Po rozdziale znajduje się 31 rycin, głównie wielobarwnych, odnoszących się do zawartych w nim informacji.

Druga część dotyczy innych, poza Kosmą i Damianem, świętych orędowników medycznych zawodów i chorych. Tekst wymienia 27 świętych postaci w porządku chronologicznym, poczynawszy od Marii, Marii Magdaleny i Elżbiety, archaniołów Michała i Rafała oraz ewangelistów i apostołów Łukasza, Marka i Jakuba Starszego, a kończąc na nam współczesnych. W zestawieniu przeważają postacie mężczyzn. Niektórzy patroni byli związani z medycyną lub farmacją. Również i tę część zamyka zbiór licznych (54), głównie wielobarwnych

ilustracji, odnoszących się do wymienionych w tekście świętych.

Książkę zamyka wybrane piśmiennictwo tematyczne (dwadzieścia kilka pozycji). Okładka jest wielobarwna, estetyczna, kartonowa, na swym froncie i tyle ma wizerunki Kosmy i Damiana. W tekście spotyka się usterki drukarskie.

Płynna narracja, dobry styl, bardzo liczne wielobarwne ilustracje, czytelna czcionka, a nade wszystko bardzo ciekawa treść udostępniają książkę każdemu czytelnikowi, zwłaszcza temu, który interesuje się dziejami medycyny i religii oraz wątkami ich wzajemnych związków.

HENRYK GAERTNER — KRAKÓW

Zbigniew Kledecki

Fragmenty życia

Drukarnia Kalgraf, Kalisz 2013, s. 101, ilustr.,
ISBN 978-83-935267

Autor czerpie wspomnienia ze swego bogatego życia. Ma za sobą duże doświadczenie wojskowe i wojenne — obronę Warszawy, niemiecką niewolę i przymusową pracę w Rzeszy, udział w walkach II Armii Ludowego Wojska Polskiego i pracę w szpitalu garnizonowym. Był pracownikiem naukowym klinik internistycznych w Poznaniu i Szczecinie, a po osiedleniu się w Kaliszu przez wiele lat ordynatorem oddziałów chorób wewnętrznych i kardiologii. Jest autorem licznych publikacji naukowych. Działał w towarzystwach lekarskich, przez 33 lata był prezesem Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego i redaktorem naczelnym jego *Zeszytów Naukowych*. Jako członek Stronnictwa Demokratycznego pełnił różne funkcje w jego władzach, radach miejskich i wojewódzkich, był posłem i wiceprzewodniczącym Komisji Zdrowia i Kultury Fizycznej Sejmu.

Książka zawiera 30 chronologicznie ułożonych „fragmentów życia” autora. Uwzględniają one zmienne tło czasów od przedwojnia poprzez wojnę do lat powojennych z ich różnymi etapami zmian społeczno-politycznych.

Zwracają uwagę szczerść opowieści i ich literackie ujęcia, niewolne od obrazów smutnych i epizodów humorystycznych. Książka pozwala prześledzić zmiany środowiska rodzinnego autora, od domu rodzicielskiego do domku rekreacyjnego w Szale. To samo dotyczy

wykształcenia od szkół i studiów do wieloletniej działalności medycznej zakończonej specjalistyczną ordynaturą oraz osiągnięciami w towarzystwach, wydawnictwach i samorządzie lekarskim, w radach narodowych i w Sejmie. Przewija się też wątek wojenno-wojskowy, od obrony Warszawy, służby czołgisty do emerytury w stopniu podpułkownika. W wielu fragmentach pojawiają się współpracownicy oraz osobistości polskiej medycyny i polityki. Wspomnienia nie pomijają pozazawodowych pasji: wędkarstwa i chyba bardziej owocnej filatelistyki.

Końcowe Addenda zawierają spisy orderów, medali, wyróżnień i honorowych tytułów oraz publikacji: klinicznych (30), historycznych (19) oraz 59 artykułów, 147 biogramów, 35 wspomnień pośmiertnych i filatelistycznych (10).

Wspomnienia są udokumentowane bardzo licznymi ilustracjami (ponad 50), głównie czarno-białymi, niekiedy jedno- lub częściej wielobarwnymi. Przedstawiają one przeważnie autora samego lub z grupą osób oraz dokumenty.

Na uwagę zasługuje korzystna strona edytorska — kredowy papier, czytelny druk, dobra reprodukcja zdjęć oraz estetyczna kilkukolorowa, półsztywna, laminowana, kartonowa okładka.

Książka Zbigniewa Kledeckiego przypomina nam starszym losy kraju, polskiej medycyny i samego autora, a młodszym czytelników zapozna z niedawnymi zdarzeniami kraju i służby zdrowia. Książkę polecam wszystkim, a szczególnie pracownikom zawodów medycznych i społecznych.

HENRYK GAERTNER — KRAKÓW

Zasłużeni dla medycyny

Distinguished in their services to medicine

Redakcja: Janusz H. Skalski i Ryszard W. Gryglewski
Termedia, Poznań 2009, s. 336, ilustr.,
ISBN 978-83-89825-39-1

Dzieło wydane przez zasłużoną oficynę medyczną nie straciło nic na swej aktualności i znaczeniu mimo upły-

wu kilku lat. Podtytuł „Europejczycy związani z polską ziemią” („Europeans from the Polish soil”) stanowi uzupełnienie tytułu głównego. Natomiast dwujęzyczność treści udostępnia książkę zarówno polskim, jak i anglojęzycznym czytelnikom.

Sześciu autorów, w tym, co należy podkreślić z uznaniem, wybitnych czterech kardiologów-kardiochirurgów i dwu historyków medycyny, zamieściło w książce